

Mülkiyet Hakkı ve Temelleri Üzerine

Ekme! Tezel*

Tabiat Hâli

Locke *The Second Treatise of Civil Government* (1690) adlı eserinde dñşünsel bir deneye başvurur ve “tüm insanların doğal olarak ne tür bir konumda olduğunu” hayal etmemizi ister. Doğa yasalarına bağılı kalarak, başka insanların isteklerine bağılı olmadan veya onları zorlamadan hareketlerini düzenleme ve sahip olduklarını uygun gördüğü kişilere verme özgürlüğüne sahip olduğu için bu varsayımsal dünyada insanların tümüyle özgür olduklarını söyler. Bu mükemmel bir özgürlük durumudur. Ancak bazı koşullar yerine getirildiğı sürece:

1. Bir başkasının hayatına, sağığına, özgürlüğüne ve sahip olduklarına zarar vermemelidir,
2. Bu sınırların ihlaline karşı herkes, kendini ve diğler insanları savunma ve gerektiğinde cezalandırma hakkına sahip olmalıdır,
3. Verilecek cezalar mantığın ve vicdanın elverdiği ölçüde ve maruz kalınan ihlalle orantılı olarak verilmelidir.

İkinci ve üçüncü koşullar hukuk felsefesini ilgilendirdiğinden bu yazının kapsamı dışında kalmaktadır. Konu ile doğrudan ilişkili olan birinci koşuldur. Nozick de liberter teorisini bu birinci koşul üzerinde geliştirmiştir.¹ Ona

* Serbest yazar.

göre, (Locke'un tabiat hâlinde hareketle) dünya başlangıçta sahipsizdir ve kişiler bu sahipsiz ortamda yeteneklerini kullanmak suretiyle arazileri mülk edinirler. Bu edinimde hiç kuşkusuz temel ilke "başkalarının içinde bulunduğu koşulları kötüleştirmeme"dir (yani, yukarıda yazılmış olan, Locke'un birinci koşuludur).

Bu yaklaşıma karşı en ciddi argüman, başlangıçtaki edinimin hangi esaslara göre "meşru" kabul edileceğinin "belirsiz" olduğudur. Nozick, kabaca, "önce gelen" ya da "önce sahiplenilen" mülkün sahibidir der. Mülk edinme şansının değil, ama sürecin "âdil" olacağını ileri sürer, çünkü serbest piyasa koşulları içerisinde zamanla doğal yeteneklerini (ve elbette aklını) kullanmak suretiyle başlangıçta mülk edinmemiş (yani geç gelmiş) insanlar da mülk(ler)e sahip olacaklardır.² Ancak yine de bu açıklama önce gelenin hak edişinin meşruyetini açıklamaya yeterli bir yanıt değildir.³

O hâlde ilk edinim hangi koşullarda meşru olur? Sahipsiz bir toprak parçasına birinin sahip çıkmasına yönelik olarak Locke şöyle der:⁴

"Bir meşe ağacının altında topladığı palamutlarla ya da koruluktaki ağaçlardan topladığı elmalarla beslenen insan elbette bunları kendine tahsis etti. Hiç kimse gıdanın ona ait olduğunu inkâr edemez. Öyleyse soruyorum, bütün bunlar onun olmaya ne zaman başladılar? Sindirdiğinde mi? Yediğinde mi? Yoksa kaynattığında mı? Ya da onları eve getirdiğinde mi? Veya onları topladığında mı? Ve eğer ilk toplayış bunları onun yapmıyorsa, başka hiçbir şeyin de yapmadığı açıktır. Emek onlarla ortaklık arasına bir ayrım koyuyor....Ve herhangi bir kimse onun sahip olmak için bütün rızasını almadığından, o palamutları ya da elmaları kendine tahsis etme hakkı olmadığını söyleyebilir mi? Herkese ait olan şeyi kendi üzerine alması hırsızlık mıdır?... Sözleşme ile böylece kalan ortaklıklarda görüyoruz ki, ortak olan şeyden bir parça alıp dışarı çıkarma, onsuz ortaklığın kullanışsız olduğu mülkiyeti başlatır. Ve şu ya da bu parçasını almak bütün ortak kullanıcıların özel rızasına dayanmaz..."

Görüldüğü gibi, Locke, "bir mülkü sahiplenmenin temeline" kişinin emeğini koymaktadır. Nozick bu kavramı "kişinin kendi kendinin sahibi olması" ilkesi ile açıklamaktadır ve aslında Locke ile aynı şeyi söylemektedir.

¹Robert Nozick, *Anarşi, Devlet ve Ütopya*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2000, İstanbul.

²Nitekim günümüzün en zenginleri listesinde geçmişin büyük toprak sahibi prensler, kontlar değil, bundan 30 yıl öncesine kadar adını kimsenin bilmediği Bill Gates gibi "sıradan" insanlar yer almakta.

³Will Kymlicka, *Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004, İstanbul. s.162. Nozick'in mülkiyet kuramının genel eleştirisi için bkz. s.141-182.

⁴J. Locke, *a.g.e.*, s.38-39.

Piyasa

Bu durumda ilk mülk edinimin meşruluğunu sağlayan iki temel ilke söz konusudur:

1. Kişi kendi vücudunun ve yeteneklerinin (ve elbette emeğinin) sahibi olarak, bunları kullanarak sağladığı mülklerin de sahibidir. Bu kapsamda, sahip olduklarının sağladığı alanın ötesinde olan mülklere sahip olduğunu iddia edemez. Buna güncel bir deyimle, emeğin “kaplama alanı” dışında kalan alanlar diyebiliriz. Örneğin, kimse ayın sahibi olduğunu söyleyemez, ta ki aya yerleşip sahipsiz alanları kendi mülkü yapana dek. Ancak orada da ayın tümüyle sahibi olduğunu iddia etmesi söz konusu değildir. Çünkü bir kişinin tek başına böylesi geniş alanları emeğini sarf ederek kontrol etmiş olmasını bekleyemeyiz. Kolay anlaşılır bir örnek Robinson Crusoe’dur. Robinson’un, tek başına yaşamak zorunda kaldığı ıssız adanın tümünün sahibi olduğunu ileri sürmesi meşru değildir. O ancak işleyebildiği, emek katarak değer yarattığı alanların sahibi olabilir. Cuma adaya gelip de ondan uzak bir alanı kendi mülkü ilân ettiğinde, Robinson aşağıdaki ikinci koşul nedeniyle herhangi bir hak iddia edemez.

2. İlk edinimde Locke’un “bir başkasının hayatına, sağlığına, özgürlüğüne ve sahip olduklarına zarar verilmemelidir” ilkesi meşruiyetin ikinci temel koşulunu oluşturur. Cuma adaya geldiğinde Robinson’un o zamana kadar sahip olduğu herhangi bir mülke zarar vermeksizin boş bir araziye emek harcamak suretiyle kendi mülkü ilân edebilir.

Sonradan (dünyaya yahut adaya) gelenler zamanla yeteneklerini kullanmak suretiyle ve elbette serbest piyasa koşullarında başlangıçtaki durumu lehlerine çevirebilirler. Örneğin Cuma akıllıca davranıp -belki başka adalardan da emek satın almak koşuluyla- Robinson’a göre daha çok mülke sahip olabilir. Hatta belki verimsiz çalışan Robinson’un mülklerini her iki tarafın da âdil kabul edecekleri bir bedel ödemek suretiyle satın alabilir. Hatta Robinson, Cuma’nın çiftliğinde çalışan mülksüz bir işçi hâline gelebilir. Tüm bu ihtimaller ancak ve ancak “önce zarar vermeme” ilkesi yerine getirildiği sürece geçerlidir. Aksi herhangi bir durumda mağdurun (bu senaryoda Robinson’un) “direnme hakkı” doğar ve bu hak meşrudur.

Öte yandan, burada ciddî bir argümanı da dile getirmek gerekiyor. Başkasına zararın vermemek ne anlama gelmektedir? Herhangi bir eylemin neticesinde zarar ortaya çıkıp çıkmadığı o anda mı, yoksa zaman içinde mi değerlendirilmelidir? Yukarıdaki senaryoyla devam edelim: Daha önce eşit mülke sahiptiler, zamanla durum değişti. Robinson Cuma’nın işçisi hâline geldi. Robinson açısından son durumu özetlersek: i) Bir zamanlar sahip ol-

duğu mülkte artık söz sahibi değildir. ii) Cuma'ya emeğini satmaktan başka çaresi yoktur. İşçi olarak çalışmazsa açlıktan ölebilir. Yani adaya “mülkiyet” kavramının gelmesi birilerini efendi, diğerlerini efendiye bağımlı insanlar (bir anlamda köleler) hâline mi getirmiştir? Bu durumda, mülkiyetin meşruiyeti, ikinci koşul (yani Locke'un ilk koşulu) sağlanmadığından geçersiz mi olur?

Çağdaş sosyal demokrat (Batı'daki deyimle, sosyal liberal) siyaset felsefesinin önde gelen isimlerinden Kymlicka -her ne kadar yalnızca Nozick'in liberter teorisini esas alsada- liberterliğe getirdiği eleştirilerde özellikle mülkiyetin meşruiyetini bu bağlamda tartışmaktadır. Başlangıçta sahipsiz olan bir araziye mülk edinmekle ilgili iki kişi (Amy ve Ben) arasındaki ilişkileri irdeler. Ve şöyle der:⁵

“...Başka bir seçenek üzerinde düşünelim. Bu kez emeği daha iyi örgütleyen Ben, araziye mülk edinir ve her ikisinin de Amy'nin araziye mülk edindiği vakit olduğundan, daha fazla kâr sağlayacağı bir üretim artışı örgütler. Her ikisi de toprağı Amy'nin mülk edinmesi durumunda olduğundan daha kötü bir durumda olacaklardır. Ama Nozick Amy'nin araziye mülk edinmesine izin vermiş, toprağın ortak kullanıldığı döneme oranla daha iyi durumda olduğu için Ben'in bu mülkü edinmeyle zora düştüğüne karşı çıkmıştır...”

Bir eylemin sonunda kimin zarar göreceği ya da kimin bu eylemden daha çok faydalanacağı önceden bilinebilir olsa idi, hiç kuşkusuz o eylemin tarafları farklı davranmak isterlerdi. Ancak bir eyleme bağılı olarak ortaya çıkan yeni durumları önceden bilmek ihtimali tüm taraflar için -şartlar taraflarca eşit olarak bilindiği sürece- eşittir. Ve taraflar özgür iradeleri ile diledikleri tercihlerde bulunabilirler. Fakat bu tercihlerin sonuçlarını seçmek gibi bir durum imkân dahilinde değildir. Rand'ın deyişiyle, “tercih yapma hakkımız vardır ama, sonuçlarını seçme hakkımız yoktur.”

Robinson bir tercihte bulunmuştur. Mülkünü kendince iyi bir bedel karşılığı Cuma'ya devretmiş ve zamanla (belki de tembellikten) fakirleşerek Cuma'nın işçisi hâline gelmiştir. Bu böyle olmayabilirdi de. Cuma'nın Robinson'a verdiği bedel o mülk için görece çok yüksek olabilir, onun tüm işlerini bozabilir, iflasa sürükleyebilir, belki de Robinson Cuma'nın ona verdiği bedelin yarısına tüm adayı ondan geri satın alabilirdi. Ve sonunda Cuma işçi olabilirdi. Ya da tüm ada bir başkası tarafından satın alınabilirdi. Kısaca, ihtimaller sınırsızdır ve bunları önceden kestirmek mümkün değildir. Zarar ya da fayda, içinde bulunulan anın görece somutları ile sınırlı tutulmadıkça anlamlarını yitirir ve her türlü irrasyonel argümana temel oluşturur .

⁵ W. Kymlicka. *a.g.e.*, s. 166.

Tabiat Hâlinde Kollektif Mülkiyete

Şimdi tüm kurguya bir de tersinden bakalım. Bu bakış bir anlamda mülkiyet kavramının gelişiminin ve bu kavramın başlangıç noktasının tarihi olarak alınabilir de.

Başlangıçta tüm dünya sahipsizdi. İlk insanlar bilinçli bir mülkiyet kavramını henüz algılamamışlardı. Önceleri av hayvanlarından kalan artıkları (leşleri) ve çeşitli bitkileri yiyerek yaşamaya çalışıyorlardı. Sonra avlanmayı öğrendiler, ki ilk avlanma biçimleri “kollektif bir çaba” gerektiriyordu. Avladıkları hayvanların postlarını da üşümek için üzerlerine sarıyorlardı. Nihayet bir tesadüf sonucu ateşi buldular. Ve artık hayatta kalma şansları artmaya, teknik bilgi gelişmeye başlamıştı. Kimdi bu insanlar? Çoğunluk, aynı geniş ailenin (bir kabilenin) üyeleri idi. Avlandıkları ve bitkileri topladıkları alan genelde o kabilenin hüküm sürdüğü alandı. Farklı kabileler arasında ilk çatışmalar bu hüküm sürülen alanlar yüzünden çıkmıştı.

Eğer bu antropolojik kurgu doğruysa -ki bugünkü bilimsel veriler bunu destekliyor- öncelikle şu soruyu cevaplamak gerekiyor:

Bir alanda (çayır, orman gibi bir arazide) kabilenin hüküm sürmeye başlaması o alanı o kabilenin mülkü yapması anlamına gelmiyor mu? Hiç kuşkusuz evet. Bu durumda ilk edinim “kollektif” bir çabanın sonucudur diyebiliriz. Başlangıçta sahipsiz olduğu varsayılan bir araziye bir grup insan (bu pekâlâ bir kadın bir erkek, iki kişi de olabilir) oraya gelip yerleşmek suretiyle sahiplenmişlerdir. Niçin kollektif bir sahiplenmenin hüküm sürdüğü, o ilkel şartlar hayal edildiğinde hiç de şaşırtıcı olmasa gerektir. Zorlu doğa koşullarına karşı yetersiz teknoloji nedeniyle en akıllıca yol, kuşkusuz, bir arada bulunmaktır.

Zamanla bir alandaki insanların sayıca çoğalacakları çok açıktır. Kaynaklar azaldığında ya da tükendiğinde teorik olarak iki ihtimal mümkün. İlkinde, daha uzaklara gidebilecek adam sayısına ulaşıldığı için, araziye genişletme; diğerindeyse, adam sayısı belli bir yoğunluğa ulaşıncaya kadar yeterli kaynak kalmadığından başka arazilere küçük grupların göç etmesi ya da göçe zorlanması. Her ne şekilde olursa olsun sahiplenilen alanların zamanla arttığı muhakkak. Ancak yine de belli bir çapa kadar bu mümkün olabildi. Nitekim her ne kadar dünyanın tümü keşfedilmişse de, bugün hâlâ sahipsiz alanlar mevcuttur. Örneğin dağlar, yaylalar, açık denizler, okyanuslar, kutuplar, uzak adalar, yeni oluşan mercan adaları vs.

Şimdi şu soru cevaplanmalı:

Başlangıçtaki (kollektif) edinimi meşru kabul ediyor muyuz? Hiç kuşkusuz, cevap yine evet. Çünkü başlangıçtaki edinimde liberter teoriye göre her iki koşul da sağlanmıştı. Kollektif edinim durumunda kişilerin içinde buldukları durumda rasyonel davranmaları sonucu ve gereği olarak koşullar şu şekilde telaffuz edilebilir:

1. Kişiler kendi vücutlarının ve yeteneklerinin (ve elbette emeklerinin) sahibi olarak, bunları kullanarak sağladığı mülklerin de sahibidirler.

2. Kişiler bir başkasının hayatına, sağlığına, özgürlüğüne ve sahip olduklarına zarar vermemelidir.

Şu hâlde (bireysel) mülkiyet karşıtı argümanların başında gelen “bireysel mülkiyetin meşru olmadığı” (Proudhon’a göre hatta “mülkiyet hırsızlıktır”!) savı ciddi bir trajediye dönüşmektedir. Eğer başlangıçtaki edinim birey için gayri-meşru ise, bireylerden oluşan bir grup (kabile, klan, millet) için nasıl olur da meşru olabilir? Eğer kollektif mülkiyet hakkı varsa ve bu meşru ise o zaman bireysel mülkiyet hakkı da vardır ve onun kadar meşrudur. Kollektif olarak bir araziyi sahiplenmekle bireysel olarak sahiplenmek arasında meşruiyet açısından ne fark vardır ki, ilkinin hararetle savunanlar bireysel mülkiyet hakkı söz konusu olduğundan “hırsızlık” suçlamasına kadar argümanı genişletmektedirler?

Mülkiyet ve Adalet: Liberter Yaklaşım

Nozick serbest piyasa koşullarında taraflar mutabık olduğu sürece her türlü mülkün el değiştirebileceğini, ancak bu alışverişin şu koşulları yerine getirmesi gereğini vurgular:

1. Sahip olduğumuz her şeyi serbestçe mübadele edebiliriz.

2. İlk edinimin “meşru” olması gerekir (yukarıda değinilen iki koşul yerine getirilmiş olmalı)

3. Herhangi bir gayri-meşruiyet saptandığında bu durum düzeltilmelidir.

Bu koşulların yerine getirilebilmesi için güvenlik ve adalet sistemlerine gerek olduğunu ve bu amaçla devletin alacağı verginin tek meşru vergi olduğunu ileri sürer. Bu yazının kapsamı dışında kaldığı için vergi-devlet konusuna girilmeyecektir. Asıl vurgulanmak istenen mülkiyetin temelinde varolan “meşruiyettir”. Bir önceki bölümde meşruiyetin koşullarını ayrıntılı olarak ortaya koyduğumuzdan, bu bölümde “düzeltme” gereği ve pratiği üzerinde durulacaktır.

Piyasa

Robinson senaryosuyla devam edelim; Robinson ve Cuma adanın büyük bölümüne sahiplerdi. Tembel Robinson zamanla yetenekli Cuma'nın işçisi olmuştu. Hatta Cuma komşu adalardan insanların emeklerini kiralamak suretiyle mülklerini arttırmıştı. Şimdi adaya bir gün bir yabancıнын geldiğini (ona X diyelim) ve bu adanın aslında babasının malı olduğunu (o da Cuma gibi bir zaman yeteneklerini kullanmak suretiyle adada mülk edinmiş olabilir), ancak yıllar önce Robinson'un adaya gelerek babasını silah zoruyla adadan uzaklaştırdığını, babasının ailesiyle birlikte adayı terk etmek zorunda olduğunu vs. ileri sürdüğünü ve elinde kabul edilebilir kanıtlar olduğunu varsayalım. Bu durumda mülk kimindir?

Hiç kuşkusuz Robinson'un değil. Zira ilk edinimde "zor kullanımı" olması mülk edinimini gayri meşru kılar. Bu durumda sonraki aktarımların da (mülkün el değiştirmelerinin de) meşruiyeti kalmaz. Diğer taraftan, X'in babasından intikal etmiş olan mülkünün Cuma tarafından sahiplenilmiş kısımları da zor kullanımı olmasa da, "serbest değişim" uygulanmadığı için, ona ait olmayacaktır. Ancak elbette mülk eski halinden çok farklı bir durumda olacaktır. Meselâ Cuma'nın bu arazilerde fabrika kurduğunu düşünelim. İşte burada önce iki kişi arasındaki pazarlık ve neticesinde olabilirse bir anlaşma, yok eğer anlaşma sağlanamazsa tarafsızlığını iki tarafından kabul edeceği bir kişi ya da kişilerin⁶ nihaî kararı meşru olacaktır ki, tarafların "hakkaniyet" hisleri tatmin edilmiş olsun. Aksi her durumda meşruiyet tartışılmalı hâle gelir ve hak arama sürecinde bu kez "direnme" meşru olur.⁷

Mülkiyet ve Adalet: Sosyal Liberal Yaklaşım

Kymlicka'nın senaryosu ile devam edelim: "...İkisi de başlangıçta açık arazi üzerinde yaşayan Amy ve Ben'i düşünün... Amy ve Ben bu araziyi birlikte mülk edinirler, mülkiyet hakkından birlikte yararlanır, görüş birliğiyle bir iş bölümüne giderlerse ne olur? Eğer mülk edinme kendi kendinin sahibi olan bir topluluk tarafından gerçekleştiriliyorsa, Ben'in neden (Amy'nin tek yanlı olarak, onu kendi iyilik kavrayışının peşinden gitme becerisinden yoksun kılması dışında) kollektif mülkiyeti seçme şansı yoktur?" Burada "sosyal libe-

⁶ Pekâlâ bu konuda özelleşmiş şirketler (işletmeler) olabileceğine dair bkz. Ekmel Tezel. "Türkiye'de Liberter Bir Parti Gereği Üzerine Bir Deneme", *Açık Toplum*, LD'I, 2004, Ankara. http://www.liberal.org.tr/guncel/Diger/ba_liberter%20bir%20parti%20geregi.htm ve Murray N. Rothbard, *For A new Liberty*, Fox and Wilkis, 1996, San Francisco. s.222-237.

⁷ "Direnme" hakkı ve kişiler arası ilişkilerde yaptırım gücünün meşruiyeti konusuna daha sonra, bir başka yazıda değinilmesi plânlanmıştı. Ancak burada kısaca değinmekte fayda var. Serbest piyasa koşullarının hâkim olduğu özgür bir toplumda "ticarî itibar" gibi önemli bir kavram

ral” bir fikrin temellerini işaret edilmektedir: Buna göre, “başlangıçta sahipsiz olan dünyanın eşitsiz biçimde mülk edinilmesinin meşrulaştırılması büyük güçlüklerle (?) karşılaşmaktadır ve bu nedenle doğal kaynakların millileştirilmesi ya da eşitlenmesi veya mülksüz kalanların zararlarının karşılanması gerekir. Ve hatta toprağın mülk edinilerek dağıtılması konusunda herkesin eşit veto hakkına sahip bulunması düşünülebilir”.⁸

Öncelikle, meşrulaştırmada bahsi geçen büyük güçlüklerin ne olduğuna bakmak gerekir. Net olarak ortaya konan tek bir güçlük, “başkalarının durumlarına zarar vermemek” üzerine olan argümandır ki, buna yukarıda değinildi. Bir eylem sonucu zarar görmek, o eylem yok varsayılarak (geriye dönük bir değerlendirme yapılarak) ileri sürülen başka bir eylemden beklenebilecek faydadan mahrum kalmak demek olamaz. Yani az önceki senaryo ile izah edersek, Amy ve Ben’in kollektif bir mülkiyet ile elde edebilecekleri varsayılan bir faydadan, sadece Amy’nin mülk edinmesiyle mahrum kalmak demek, zarar demek değildir. Hakikaten belki kollektif mülkiyet ile sırf Amy’nin mülk edinmesine göre hem Amy hem de Ben daha çok fayda sağlayabilirler. Bu durumda Locke’çu koşul zedelenir mi? Liberter teoride yanıt “hayır” iken, sol liberterler ve sosyal liberaller “evet” der ve “düzeltme” isterler. Bu sonuçlarına bakarak yeteneklinin kim olduğuna karar verme ve onun bu yeteneğini ve ürünlerini gasp etmektir aslında. Nitekim belki de Ben’in mülk edinmesiyle her ikisi için de daha çok fayda sağlanabilir. Ancak “düzeltme” ile aradaki fark yeteneksizin (ya da daha az yeteneklinin) lehine kullanılmaktadır. Bu tür bir uygulama kollektif bir mülkiyet uygulamasına göre daha kötüdür. Çünkü kollektif mülkiyet uygulamasında yetenekli ve yeteneksiz kendi istekleriyle bir işbirliği yapmaktadırlar. Diğerinde yeteneklinin böyle bir seçim şansı yoktur. Meşrulaştırmada karşılaşıldığı iddia edilen diğer büyük güçlüklerin ne olduğu ise, oldukça muğlaktır ve öne sürülen savlar genelde az önce değinilen fayda/zarar argümanının devamı/açıklaması niteliğindedir.

nıldığından çok daha belirleyici rol oynayacaktır. Tarafsız mahkeme işletmelerinin karar verirken öncelikle bu gerçeği göz önüne alacağı açıktır. Aksi takdirde, çok açıktır ki, o işletme artık “tarafsız” olarak kabul edilmeyecektir; X’in tarafını tutan mahkeme olarak toplum tarafından anılacağından hızla müşteri kaybedecektir. Öte yandan, “hatalı” bir karar verilmesi de ihtimal dahilindedir. Kişi yerel mahkeme işletmesinin verdiği karara itiraz hakkını kullanır. Başka bir işletmeden tarafsız bir yeniden yargılama isteyebilir. Her türlü yolun tükendiği (ve zorbalığın hâkim olduğu) ortamda (ki böyle bir durum özgür bir toplum nitelemesinin sona erdiği durumdur) o zaman kişinin zor kullanma hakkı meşru olur. Bu gerekçeyle “silah bulundurma” asla yasak olmamalıdır. Tüm bu yaptırım gücünün arkasındaki temel belirleyici, “mülkiyet hakkının korunması” olmaktan başka hiçbir şey olamaz.

⁸ W. Kymlicka. a.g.e., s. 166-172.

Robinson ve Cuma'nın yanına Kymlicka'nın Amy ve Ben'ini getirelim. Başlangıçta ada sahipsizken, bu dört kişi aynı anda gelsinler. Amy ve Ben kolektif mülkiyeti savunan iki kafadar olarak diğerlerine birlikte hareket edeceklerini deklare ederler. Robinson ve Cuma ise bunu reddeder ve adanın farklı yerlerine yönelirler. Teorik olarak adanın yarısının kolektif mülkiyette diğer yarısının ise bireysel mülkiyette olacağını varsayabiliriz. Elbette yetenekleri doğrultusunda ulaşabilecekleri alanlar bu teorik yüzdeyi değiştirebilir. Diyelim ki, kolektif mülkiyetçi Amy ve Ben üstün yetenekleri sayesinde bireycilerden daha fazla alana yayıldılar veya daha iyi koşullarda yaşamayı başardılar. Öte yandan bireyciler yeteneksiz çıktılar. Ve gün geçtikçe yaşam standartları arasındaki fark açılmaya başladı. Robinson ve Cuma'nın nasıl bir hak talebi olabilir? Amy ve Ben üzerinde ne tür yaptırımlar uygulayabilirler?

Şimdi senaryoyu tersine çevirelim. Bireyciler başarılı oldular, kolektivist ekip zor durumda. Aynı soruları soralım ve "düzeltme isteyelim mi?"

Kollektif Mülkiyet ve Sahipliği

Peki hakikaten bireyler özgür iradeleri ile kolektif bir mülkiyeti seçmiş olmazlar mı? Ya da böyle bir seçim yapmaya hakları yok mudur? Bu durumda mülkün sahipliği söz konusu mudur?

Başlangıçta sahipsiz olduğu varsayılan adaya gelen dört kişinin kendi özgür iradeleri ile kolektif mülkiyeti seçtiklerini (bu seçimi bilinçli olarak yaptıklarını) düşünelim. Bu seçimi bilinçli olarak yapmış olmaları özellikle vurgulanmaktadır, çünkü bu koşul yerine getirilmediğinde kolektif mülkiyetin meşruiyeti kalmaz: Dört kişiden biri dışında diğer üçünün kolektif mülkiyet istemesi her ne kadar demokratik gibi görünse de, esasında gayri meşrudur.

Dördü de kolektif mülkiyet üzerinde mutabık olabilir. "Sadece insan olmak" yeterli ve bir diğerine göre herhangi bir üstünlük sağlamayıp herkesi eşit kılacağına göre, pekâlâ bu dört kişi böyle bir temelden hareketle kolektif mülkiyeti seçebilirler. Hatta kolektif mülkiyet kavramını bile kullanmadan "her şey hepimizindir" de diyebilirler.

Bu durumda o adada meşru bir gönüllü "kölelik" sistemi olacağı aşikârdır. Zira dört kişinin her konuda eşit yeteneklerle donatılmış olmayacağı aşikârdır. Yetenekleri daha üst düzeyde olan en yeteneksizin kölesidir. Ancak her biri eksik olduğu tarafı için kendi fazlasını paylaşmıştır ve bu "özgür bir karar" olduğu sürece âdildir diyebiliriz. Elbette bu dört kişi ölene dek bu adada o kolektif hayatı sürdürebilirler. Ve öldüklerinde, tüm adayı birilerine vasiyet

yoluyla devretmemişlerse, ada tekrar sahipsiz konuma gelir. Ancak herkes razı olduğu için (âdil olmasa da) meşru bir sistem söz konusudur.

Şimdi senaryomuza devam edelim ve...

Ya adaya bir gün beşinci bir kişi gelirse?

Ada hâlihazırda o dört kişinin mülkü müdür? Biz öyle kabul ediyoruz: Yeni gelenin adada barınması muhakkak onların kararına bağlıdır. Bir anda sahip oldukları her şeyi beşe bölmeye karar verebilecekleri gibi, o kişiyi adadan uzaklaştırabilirler de. Veya o kişiye konuk statüsü uygulayabilirler. Bir süre o kişi herhangi bir malı sahiplenmeden (konuk olarak) adada kalabilir. Bir diğer seçenek, o kişiye çalışması karşılığında kalma hakkı vermeleridir. Bu durumda o kişi artık bir işçidir.

Oysa başlangıçtaki anlaşmaya göre bu dört kişi adanın orada yaşayan herkesin olduğunu kabul etmişlerdir. En tuhaf ihtimal gerçekleşirse, yani beşinci kişi “sadece bir insan olduğuna” dayanarak diğerlerinin rızasına bakmaksızın kendini her şeyin beşinci ortağı ilân ederse ne olur? Bu durumda kolektif mülkiyeti (aslında ortak sahipsizliği) seçen dört kişinin tavır alması mümkün müdür? Başlangıçta üzerinde uzlaşmış ilkeler gereği itiraz etmeye hakları var mıdır? Bu dört kişi beşinci kişi ile ilgili herhangi bir karar verebilir mi? Bu sonuncu soru aslında işin tam temelini oluşturmakta: Eğer karar verirlerse bu onları aslında mülkün sahibi yapacaktır ki, onlar aslında mülkiyeti kökten reddetmiş olduklarından ciddi bir çelişki içine düşeceklerdir. İşte bu noktada anarşizmin ve mülkiyet karşıtı tüm fikirlerin kaçınılmaz iç çelişkisi durmaktadır.

Özgür bir ortamda kişilerin kolektif mülkiyeti seçme hakları vardır ve bu hak bireysel mülkiyet hakkı kadar meşrudur. Kolektif mülkiyet hakkının bireysel mülkiyet hakkına göre hiçbir önceliği, üstünlüğü, özelliği ve farklılığı yoktur; bireysel mülkiyet hakkı en temel haktır ve kolektif mülkiyet hakkını kapsar. Ancak tersi kesinlikle doğru değildir. Çünkü kolektif mülkiyet hakkı, tek tek bireylerin özgür iradeleriyle bireysel mülkiyet haklarını birbirleriyle paylaşmalarından başka bir şey değildir. Kolektif mülkiyet hakkının sınırı bunu reddetmiş herhangi bir bireyin mülkiyetine kadardır.